

BLOGI

Blogi: Suomen jakautuminen repii myös pankkivaltuustoa syksyllä 1917

16.10.2017 – Historia

KIRJOITTAJA

Vappu Ikonen
Historiantutkija

Lokakuun 1917 alun eduskuntavaalit kärjistikivät tunnelmat äärimmilleen myös Suomen Pankin pankkivaltuustossa. Taustalla oli paitsi koko vuoden ajan kiristynyt poliittinen tilanne, ennen kaikkea eduskuntavaalien alla kuumennut vaalikamppailu.

Tunteita kuumensi se, että sosialidemokraatit pitivät Venäjän hallituksen kesällä suorittamaa vasemmistoenemmistöisen eduskunnan hajotusta laittomana, kun taas porvarilliset puolueet hyväksyivät sen taktisista syistä. Eduskunnan puhemies Kullervo Manner jopa kutsui jo hajotetun eduskunnan uudelleen koolle 28.9. Kutsua noudattivat vain sosialidemokraatit. Kansanedustajat murtautuivat vanhaan Heimolan taloon pitämään istuntoa. Kokouksella oli merkitystä lähinnä vain vaalitempauksena.

Tilanteen näin kärjistyessä olivat Suomen Pankissa vastakkain yhtäältä pankkivaltuuston sosialistinen enemmistö, puheenjohtaja Edvard Gyllingin johdolla, ja toisaalta pankkivaltuutettujen porvarillinen vähemmistö ja pankin johtokunta.

Pankkivaltuuston sosialidemokraattiset jäsenet olivat käyneet ankaraa vaalikampanjaa jopa Suomen Pankin maineen kustannuksella. Pankkivaltuuston puheenjohtaja Gylling syytti kampanjan aikana Suomen Pankin johtoa liiallisesta ruplien ostoista ja sitä kautta syntyneistä suurista valuuttatappioista. Samalla pankin rahapolitiikka oli hänestä johtanut setelistön liikakasvuun ja yleiseen hintojen nousuun. Työväenlehdistö raportoi syytteet näytävästi ja väitti porvareitten aiheuttaneen Suomen Pankissa satojen miljoonien tappiot.

- Kansan Tahto-lehti syytti porvareita Suomen Pankin jättitappioista 3.10.1917

Kansan Tahto-lehti syytti porvareita Suomen Pankin jättitappioista 3.10.1917.

Kovimmillaan puheet olivat pankkivaltuuston kokoontuessa 16.10.1917. Siellä pankkivaltuuston varapuheenjohtaja, vapaaherra E.G. Palmen lausui harvinaisen kovia sanoja puheenjohtaja Gyllingistä. Pöytäkirjaan saneltu lausunto on sen verran tiukka, että se kannattaa lukea oheisesta, peräti 22-sivuisesta [pöytäkirjasta](#) kokonaisuudessaan. Tässä ote:

”Mutta tästä kaikesta tietämättömänä rikkiviisaat suupaltit sotkevat eriaikuiset tulokset toisiinsa, tarvittaessa kieltämällä omaa toimintaansa sekä unohtamalla ilmeisimpiäkin tosiasioita. - - - Suomen Pankin valtuusmiesten puheenjohtaja, joka samoin kuin me muut on velvoitettu pankin parasta valvomaan, on tässä sissisodassa käynyt muiden edellä käyttäen hyväkseen sitä vaikutusta, joka voi seurata johtajan asemasta sekä valtuustossa että eduskunnan valtiovarainvaliokunnassa”.

Edvard Gylling (1881–1938). Filosofian tohtori ja pankkivaltuuston sosialidemokraattinen puheenjohtaja. Gylling oli vuonna 1918 Kansanvaltuuskunnan johtomiehiä ja osallistui Suomen Pankin pääkonttorin valtauksen. Myöhemmin hän pakeni Neuvosto-Venäjälle. Gylling kuoli Stalinin puhdistuksissa ilmeisesti vuonna 1938. Työväenmuseo Werstas.

Ernst Palménin hermot olivat palaneet, kun norjalaisessa Aftenposten-lehdessä julkaistiin artikkeli ”Store bedragerier i Finlands Bank”. Juttu perustui suoraan työväenlehdistössä julkaistuihin Gyllingin artikkeleihin. Lehtijuttu löytyy kokonaan siteerattuna 16.10.1917 pankkivaltuuston pöytäkirjasta.

Oliko Gyllingin kritiikki Suomen Pankin johtoa kohtaan oikeutettua? Se oli lähes kohtuuttomuksiin saakka kärjistettyä, vaikka epäkohdat olivatkin todellisia. Elinkustannukset olivat nousseet jyrkästi maailmansodan aikana. Suomen inflaatiokehitys oli kuitenkin ollut hitaampaa kuin emämaa Venäjällä. Lisäksi on otettava huomioon, että pankin toimintavapaus oli sodan oloissa ja Venäjän hallituksen vaatimusten vuoksi ollut pieni ainakin kevääseen 1917 saakka.

- E.G. Palmen (1849–1919). Professori ja pankkivaltuuston vanhasuomalainen varapuheenjohtaja. Palmen oli säätyvaltiopäivien jäsen 1877–1906 ja eduskunnan jäsen 1906 lähtien. Museovirasto. Atelier Universal, kuvaaja.

E. G. Palmen (1849–1919). Professori ja pankkivaltuuston vanhasuomalainen varapuheenjohtaja. Palmen oli säätyvaltiopäivien jäsen 1877–1906 ja eduskunnan jäsen 1906 lähtien. Museovirasto. Atelier Universal, kuvaaja.

- Uusi Päivä paheksuu Suomen Pankkia koskenutta kirjoittelua
23.10.1917

Pankkivaltuusto päätti lähettää ulkomaille kirjeitä selittääkseen, että lehtijutut eivät pitäneet paikkaansa. Merkillistä kyllä Edvard Gylling suostui allekirjoittamaan kirjeet, eli hän tavallaan hyväksyi kirjoituksiinsa kohdistuneen kritiikin.

Johtokunnan ja pankkivaltuusmiesten kevääseen 1917 asti hyvinä säilyneet välit rikkoontuivat tässä vaiheessa lopullisesti. Pääjohtaja von Collan oli harkinnut eroa jo toukokuussa 1917 Gyllingin kritisoitua häntä eduskunnassa. Tuolloin valtiovarainministeri Väinö Tanner oli saanut Collanin pään kääntymään. Syksyllä 1917 ainoastaan kireä poliittinen tilanne sai von Collanin pysymään pääjohtajan paikalla – eroaminen siinä vaiheessa olisi ollut jonkinlaista rintamakarkuruutta.

Pankkivaltuuston välirikon tapahtuessa oli eduskuntavaalit juuri käyty. Kovanainen ja katkerakin vaalikamppailu ei ollut sosialidemokraatteja auttanut, vaan SDP hävisi vaaleissa 11 paikkaa ja menetti enemmistönsä eduskunnassa. Tappio voimisti puolueen radikaalia siipeä entisestään.

Lokakuun puolivälissä 1917 olivat edessä vielä vuoden suurimmat myllerrykset: marraskuun alkupuolella ”10 päivää jotka järjestyttivät maailmaa” eli bolševikkien vallankumous Venäjällä, ja Suomessa itsenäisyysjulistus sekä sen hyväksyttäminen Neuvosto-Venäjällä vuoden vaihteessa.

Taulukko.

Puolueiden edustajapaikat 1911–1917 suoritetuissa vaaleissa

	1911	1913	1916	1917
Sos.dem.puolue	86	90	103	92
Suomalainen puolue	43	38	33	32
Nuorsuom. puolue	28	29	23	24
Kansanpuolue I	-	-	-	5
Maalaisliitto	16	18	19	26
Ruots. kansanpuolue	26	25	21	21
Krist. työväen liitto	1	0	1	0
YHTEENSÄ	200	200	200	200

Avainsanat

Ernst Palmen, eduskuntavaalit, Suomi 100, pankkivaltuusmiehet, Edvard Gylling, 1917, itsenäistyminen, vallankumous